

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Het menselijk bestaan	4
Hoofdstuk 2	God, iets, niets	24
Hoofdstuk 3	Man en vrouw	44
Hoofdstuk 4	Zorg	62
Hoofdstuk 5	Mens en techniek	78
Hoofdstuk 6	Onderwijs	90
Hoofdstuk 7	Euthanasie	102
Hoofdstuk 8	Levensbeschouwing: van instituut naar individu	118
Hoofdstuk 9	Maria Magdalena, een vrouw in het christendom	130
Hoofdstuk 10	Ethiek	144
Bijlage	Een werkstuk maken	156

Paragraaf 1 Inleiding

In dit hoofdstuk denken we na over de vraag wat het menselijk bestaan is en waarin de zin of de betekenis van het leven bestaat. De vraag naar de zin van het bestaan, en daarmee ook de vraag naar de zin van *jouw* bestaan, is een van de belangrijkste levensbeschouwelijke vragen. Bij deze vraag duizelt het misschien wel in je hoofd.

Menigeen weet zich met deze vraag geen raad en veegt de lastige vraag daarom misschien maar snel van tafel. Want hoe vind je zo gauw de juiste woorden? De gewone taal van alledag blijkt immers niet zo geschikt om vat te krijgen op dit onderwerp. Niet voor niets dat mensen daarom vaak vergelijkingen of *metaforen* gebruiken als ze iets proberen te zeggen over de zin van het leven. Hiernaast staat een voorbeeld van een metafoor waarin het leven vergeleken wordt met een toverbal.

Bij een metafoor vergelijk je iets dat je nog niet kent of dat heel moeilijk te kennen of te definiëren valt, met iets dat je wel goed kent. Op het eerste gezicht hebben de twee dingen die je vergelijkt - het leven en een toverbal - niets met elkaar te maken: maar degene die het woord 'toverbal' metaforisch gebruikt, ziet toch overeenkomsten tussen beide.

In plaats van met een toverbal kun je het leven bijvoorbeeld ook vergelijken met een roos, een spel, een reis of met sneeuw. Dergelijke metaforen kunnen helpen om aspecten van wat 'leven' is, te ontdekken, aspecten die anders misschien verborgen zouden blijven.

Een toverbal

*Het leven is een toverbal,
je weet niet hoe het worden zal.
Je kocht hem gister voor een stuiver,
toen was hij gaaf, glad en zuiver.
Hij was nog glanzend en sereen,
de kleuren lagen een voor een
onder het oppervlak verborgen.
De grijze tinten van de zorgen,
het donkergroene van de spijt,
de gele haat, de paarse nijd.
Het sterke blauw van het vertrouwen,
de diepe zwart van het rouwen.
Het violet van onze dromen.
Maar, als we eindelijk zijn gekomen,
aan het pure wit van het geluk,
dan bijten we het snoepje stuk.
En worden we een beetje boos,
waarom is het geluk zo broos?*

Opdrachten

1. Levensbeschouwelijke vragen zijn niet door zintuiglijk waarnemen of met behulp van het verstand goed te beantwoorden. Bij gewone vragen is dit meestal wel het geval. Leg dit uit.

2. Als iemand je de vraag stelt: 'Vind je dat jouw leven zin heeft?' zul je waarschijnlijk wel even schrikken: op zo'n zware en tegelijk zweverige vraag krijg je toch geen vat? Wat moet je met zo'n vraag? Maar als je de vraag nu eens vertaalt in: hoe maak je het?

Welke vertaling van de vraag 'Vind je dat jouw leven zin heeft?' is het beste volgens jou?

- a. 'Hoe maak je het?'
- b. 'Vind je het leven de moeite waard?'
- c. 'Ben je blij dat je geboren bent?'
- d. 'Is je leven geslaagd?'
- e. 'Ben je gelukkig?'

3. Lees aandachtig het gedicht 'Een toverbal'. Beantwoord daarna de vragen.

- a. Wordt het leven door de vergelijking met een toverbal voorgesteld als heel groots, als heel belangrijk of roept deze metafoor iets anders bij je op? Denk goed na.
- b. Een pasgeborene is nog onwetend over wat het leven allemaal voor hem of haar in petto heeft. Hoe wordt dat in het gedichtje van de toverbal verwoord?
- c. Breng structuur aan in dit gedicht door het in drie stukken te verdelen. Waar leg je de twee scheidingen? Waarom juist daar?
- d. Welke filosofie over het leven wordt in het derde stuk van dit gedicht verwoord?

Paragraaf 2 Denken met behulp van metaforen

Omdat mensen over levensvragen van mening verschillen, maakt niet iedereen gebruik van dezelfde metaforen. Als het over de vraag naar de zin van het leven gaat, zal de een de metafoor van de toverbal geschikt vinden maar een ander ziet misschien helemaal geen kans aan de hand van die metafoor te verwoorden waar het volgens hem in het leven om draait.

Er bestaan dan ook ontelbare metaforen voor het

leven, allemaal stukjes gereedschap om iets zinnigs te zeggen over de betekenis van het leven. Misschien ontdek je in de loop van de komende lessen wel een metafoor waarvan jij vindt dat die heel goed verbeeldt wat het leven voor jou betekent. Metaforen voor het menselijk bestaan hebben zo hun eigen mogelijkheden maar kennen ook hun beperkingen. De metafoor van de toverbal laat zien dat het leven broos is en geleidelijk 'wegsmelt'. Maar de metafoor van de toverbal zegt niets over de vraag in hoeverre je je geluk in eigen hand hebt. Hier volgen een aantal metaforen, alle met hun eigen mogelijkheden en beperkingen:

A Het leven is als een roos, mooi maar vol gevaarlijke en pijnlijke doorns.	G Het leven is als de omloop van de zon, opgaan, blinken en verzinken.
B Het leven is als sneeuw, je kunt het niet bewaren.	H Het leven is meer maandagochtend dan zaterdagavond.
C Het leven is een geschenk, maar we krijgen het niet cadeau.	I Het leven is een klucht, opgevoerd door een massa toekomstige kadavers.
D Het leven is een grote komedie, dus maak er a.u.b. geen drama van.	J Het leven is als een toneelstuk, niet de duur maar de kwaliteit telt.
E Het leven is een slaap, waarin de liefde een droom is.	K Het leven is als een neus, je moet eruit halen wat er in zit.
F Het leven is als een kinderhemdje, kort en vuil.	L Het leven is als een toverbal, je weet niet hoe het worden zal.

Opdrachten

4a. Welke van de genoemde metaforen (A t/m L) vind je nietszeggend, dus bieden jou geen aanknopingspunt om over het leven na te denken?

b. Welke metaforen vind je wel geschikt? Waarover zetten ze je aan het denken?

5. In de loop der tijd is in de kunst heel wat keren een zandloper gebruikt om iets duidelijk te maken over het menselijk bestaan.

Welk aspect van het menselijk bestaan wordt met de zandloper verbeeld en waarom?

Verdiepingsopdrachten

1. 'De loop van het leven is een rivier die haar weg zoekt in een grillig landschap, terwijl het plan dat wij hadden ontworpen, waarschijnlijk meer lijkt op een kanaal dat wij willen graven, een rechte lijn die het landschap negeert. Het plan bestaat in ons hoofd, de loop van de gebeurtenissen is de werkelijkheid daarbuiten.'

a. Hier is feitelijk sprake van een dubbele metafoor, twee metaforen zou je kunnen zeggen.

Welke twee zijn dat?

b. Naar welke metafoor voor het leven gaat de voorkeur van de schrijver uit?

c. Welke metafoor voor het leven wijst de schrijver kennelijk af?

d. Ben je het met hem eens? Geef argumenten.

2. Je hebt zojuist gelezen dat metaforen stukjes gereedschap zijn om iets zinnigs te zeggen over de betekenis van het leven.

a. In *deze zin zelf* zit een metafoor. Welke?

b. Leg de zin uit.

